

Albumi fotografija u kontekstu zajedničkog kulturnog nasljeđa

Tatjana Segedinčev

U fondovima i zbirkama *Historijskog arhiva Subotica* čuva i Zbirka fotografija. Dio ove cjeline čine fotografski albumi, među kojima se nalaze i oni s fotografijama iz razdoblja od 1914. do 1918., koje su prikazane na 4. danima ICARUS-a u Hrvatskoj u Trogiru kao primjer suradnje arhiva u pogledu zajedničke kulturne baštine.

Fotografije predstavljaju ilustraciju jednog vremena, događaja, prostora ili ličnosti, one mogu biti promatrane kao svjedok doživljenog, kao umjetničke fotografije, ali i kao povijesni izvor. Fotografije koje se čuvaju u povijesnim arhivima arhivsko su gradivo, koje se često koristi prilikom istraživanja i zbog toga je bitno da budu javno predstavljene i dostupne.

Prikazane fotografije dr. Bele Mačašovskog (Mattyasovszki Béla), koje su nastale u vrijeme Prvog svjetskog rata, svjedoče o događajima iz tog vremena. Fotografije su nastale na području Jadranske obale – Crne Gore, Hrvatske i Italije i imaju povijesnu vrijednost za mjesta koje prikazuju.

Dr. Bela Mačašovski bio je liječnik koji je živio u mjestu kraj Subotice. Rođen je 8. travnja 1891. godine u Budimpešti. Školovao se u svom rodnom mjestu, gdje je završio Pijarističku gimnaziju i Medicinski fakultet. Po izbijanju Prvog svjetskog rata, mobiliziran je u vojsku na brod Kotor (*Kataro*) kao liječnik u razdoblju između 1914. i 1918. godine. Po završetku rata nalazio se u Erdelju (Rumunjska), a ubrzo je došao u Bačku, gdje mu je živjela obitelj. Do kraja života 1960. godine radio je kao liječnik u Subotici i okolici. U Crnoj Gori je boravio od 1915. do 1918. godine, kada su nastale fotografije.

Na samom početku Prvog svjetskog rata, 25. srpnja 1914., Italija je izašla iz Trijanonskog saveza i proglasila neutralnost, no predviđanja da će na Jadranskom moru rat proteći mirno nisu se ostvarila. Ratne luke Pulu, Šibenik i Kotor zahvatilo je ratno stanje, a

kako se Crna Gora pridružila snagama Antante, Austro-Ugarska je proglasila njezinu blokadu. Crna Gora je počela osjećati nestašicu i zatražila je pomoć saveznika te je tako već u kolovozu 1914. godine došlo do prvih pomorskih bitaka na Jadranskoj obali. Ove događaje je na svojim fotografijama zabilježio dr. Bela Mačašovski.

Na čelu austrougarske mornarice, u čijim redovima je služio i autor fotografija, nalazio se admiral Anton Haus. Među časničkim kadrom bilo je Nijemaca, Hrvata, Slovenaca i Mađara. Prve fotografije koje je dr. Bela Mačašovski snimio na ovim prostorima datiraju iz 1915. i može se zaključiti da mu je, pored obavljanja liječničke službe, hobi bila fotografija.

Njegove fotografije su privatnog karaktera, nastale u okviru njegovih amaterskih interesa i kao rezultat zanimanja za fotografiju, a među onima, koje dokumentiraju vojne ili ratne događaje, nije mali broj umjetničkih portreta i pejzaža.

Po svojoj tematici ove se fotografije mogu svrstati u vojne fotografije, a izuzetak predstavljaju slike mjesta, pejzaža, ljudi i planinskih krajolika. Posebnu grupu čine fotografije na kojima se nalazi lokalno stanovništvo naselja, u kojima je austrougarska vojska bila stacionirana.

Autor je, bilježeći za sebe, postao kroničar vremena. Na slikama su ostala ovjekovječena mnoga mjesta:

- ♦ na Jadranskoj obali: Split, Rijeka, Pula, Zadar, Orebić, Ploče, Dubrovnik;
- ♦ u Tirolu, Drač, Budimpešta, Kalinovik, pa i lov u Indiji;
- ♦ u Italiji: Madonna di Campiglio, Pinzano, Pinzoli, Val Genova, Carisolo;
- ♦ u Crnoj Gori: Boka Kotorska, Ulcinj, Bar, Herceg Novi, Crkvice, Njeguši, Risan, Kotor, Perast, Đenovići.

Pored mjesta boravka, sačuvane su i fotografije vojne tematike, kao što su vojni brod (bolnica), ratni brod, ratni zarobljenici (crnogorski i talijanski), logorovanje vojske, prijevoz zarobljenika, signalni reflektori, torpedni brod, oficirski dom, linije fronta, vojničko groblje, menza u bolnici – kao i slike civilne tematike, koje prikazuju gostovanje glumaca, izgled kavane, prizore iz lova u Indiji, mlinove, zimske pejzaže, izgled kuća, planinske vrhove i etnološke karakteristike stanovništva.

Zbirka fotografija, zajedno s dnevnikom koji je dr. Bela Mačašovski vodio tijekom Prvog svjetskog rata, primljena je u Arhiv 7. rujna 1988. godine. Sačuvana su četiri albuma i fotografije u rinfuzi:

- ♦ prva knjiga sadrži 215 fotografija,
- ♦ druga knjiga sadrži 166 fotografija,
- ♦ treća knjiga sadrži 81 fotografiju,
- ♦ četvrta knjiga sadrži 46 fotografija,
- ♦ fotografija u rinfuzi ima 232.

Predstavnici Historijskog arhiva Subotica na konferenciji 4. Dani ICARUS-a u Hrvatskoj u Trogiru

Prilikom obrade albuma dr. Bele Mačašovskog 2013. izrađen je analitički inventar uz širi opis i istraživanje podataka koji su objavljeni u časopisu Historijskog arhiva Subotica *Ex Pannonia* broj 14. Sačuvani su pozitivni fotografija pravokutnog oblika različitih veličina. Autor je na poledini ispisivao mjesto ili imena osoba koje se nalaze na slici, kao i datum i pojedina zapažanja. Zahvaljujući tome u velikoj je mjeri olakšana identifikacija sadržaja slika. Osim toga, na većini se nalazi potpis i njegov doktorski pečat (faksimil) – „Oberartz Dr Béla v. Mattyasovszki.“ Tekst na slikama pisan je na mađarskom ili njemačkom jeziku.

Arhivska fotografija predstavlja značajan izvor informacija. U ovom slučaju svojom reprezentativnošću daje jasan uvid u zbivanja i život tijekom Prvog svjetskog rata i pokazuje koliko je značajna za istraživanje kulture širih prostora na kojima je nastala. Kako je ova zbirka arhivistički sređena i digitalizirana, dostupna je široj javnosti te je, zahvaljujući tome, poslužila u više istraživačkih projekata. ■

■ Saznajte više:

Više o autoru i popis fotografija možete naći na mrežnoj stranici Historijskog arhiva Subotice u članku Fotografije (1916-1917) jadranske obale dr Bele Mačašovskog: <https://suistorija.wordpress.com/fotografije-jadranske-obale-dr-bele-macsovskog-1916-1917/>

Više o zbirci možete pročitati u časopisu Istorijskog arhiva Subotice *Ex Pannonia* 14/2011: http://suarhiv.co.rs/downloads/expannonia/exPannonia_14.pdf

Fotografije su dostupne i na portalu Hrvatskog državnog arhiva Prvi svjetski rat 1914. – 1918. – pogled iz arhiva: <http://prvisvjetskirat.arhiv.hr/Izvori?Imatelj=IASu>

Kontakt: info@suarhiv.co.rs

